

vers VOOR versLEZING 32
63 MINUTEN

SPREUKEN

Hoogmoed deel 1

Nederigheid betekent dat je jezelf, je gaven
en anderen in het juiste licht ziet.

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/spreuken/hoogmoed-deel-1

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Inleiding: de hoogmoed van het leven	3 min	4
2	Nederigheid en menselijke waardigheid	4 min	5
3	Gods beeld in de gevallen mens	2 min	7
4	Zondige trots maakt jezelf het middelpunt	3 min	8
5	Menselijke waarde meten aan prestaties	2 min	9
6	Zelfgerichtheid zichtbaar in het lijden	2 min	10
7	Wanneer zelfzorg zelfgerichtheid wordt	2 min	11
8	Eigenbelang onder Gods gezag	2 min	12
9	Jezelf vernederen voor God	2 min	13
10	Goede gaven erkennen zonder trots	2 min	14
11	Alles wat je hebt, heb je van God gekregen	2 min	15
12	Valse nederigheid bij complimenten	2 min	16
13	Verslaafd raken aan lof en aandacht	3 min	17
14	Nuchter over jezelf denken	3 min	19

15	Jezelf vergelijken met Christus	3 min	20
16	Anderen zijn even belangrijk	3 min	21
17	De ander zien als geliefd door God	3 min	23
18	Het bedrog van wijsheid in eigen ogen	5 min	25
19	De dwaas wil spreken, niet leren	4 min	27
20	Schijnzekerheid door rijkdom	2 min	29
21	Eigen goedheid en eigen wijsheid roemen	3 min	30
22	Laat een ander je prijzen	2 min	33
23	Vertrouwen op eigen hart en eigen reinheid	4 min	34
	Om verder te lezen		36

1

Inleiding: de hoogmoed van het leven

Het laatste onderwerp in Spreuken waar we naar willen kijken, al zal dat meer dan één bijeenkomst kosten omdat er veel spreuken over gaan, is het algemene onderwerp hoogmoed en de vele manieren waarop die zich uit. Toen we spraken over de wereld en haar valstrikken, verwezen we naar 1 Johannes, hoofdstuk 2, vers 15 tot en met 17. Daar worden de wereld en haar valstrikken onder drie noemers beschreven:

Heb de wereld niet lief en ook niet wat in de wereld is. Als iemand de wereld liefheeft, is de liefde van de Vader niet in hem. Want al wat in de wereld is: de begeerte van het vlees, de begeerte van de ogen en de hoogmoed van het leven, is niet uit de Vader, maar is uit de wereld. En de wereld gaat voorbij met haar begeerte; maar wie de wil van God doet, blijft tot in eeuwigheid.

1 JOHANNES 2:15-17

Zoals we zagen, zijn de begeerten van het vlees die dingen die natuurlijke verlangens van het lichaam zijn. Ze zijn op zichzelf niet verkeerd, maar ze kunnen verkeerd uitpakken. Ze kunnen je op het verkeerde pad brengen. In feite horen ze je helemaal niet te leiden, behalve in de algemene zin dat je eetlust je ertoe brengt te eten wanneer je voedsel nodig hebt, enzovoort. Maar je leven hoort niet door die verlangens geleid te worden, hoewel ze binnen Gods bedoeling hun eigen waarde hebben.

We hebben gekeken naar wat Spreuken over enkele van die kwesties zegt, en daarna hebben we gesproken over de begeerte van de ogen. Hoewel die uitdrukking in onze taal niet meteen deze gedachte bij ons oproept, verwijst de begeerte van de ogen naar hebzucht, bezitsdrang of het verlangen om dingen te bezitten, vooral geld en bezittingen. We ontdekten dat er veel spreuken zijn die op de een of andere manier op dat thema ingaan en er iets over te zeggen hebben. We hebben drie bijeenkomsten aan dat onderwerp besteed.

Nu komen we bij de laatste categorie van de valstrikken van de wereld, en dat is de hoogmoed van het leven. Wanneer Johannes de uitdrukking “the pride of life” gebruikt, is niet helemaal duidelijk wat hij daarmee bedoelt. Waarom gebruikt hij niet gewoon het woord “pride”? Sommige vertalingen vertalen het als “the boastful pride of life”, al weet ik niet zeker waarom. Het woord “boastful” staat niet in het Grieks. Er staat alleen “pride of life”.

[Vertalersnoot: De spreker bespreekt hier de bewoording van zijn Engelse Bijbelvertaling. De HSV geeft de uitdrukking weer als „de hoogmoed van het leven” en bevat evenmin een afzonderlijk woord voor „boastful” („opschepperig”).]

Het lijkt duidelijk dat niet alle trots noodzakelijkerwijs duister, sinister en slecht is. Trots zijn op je kinderen omdat ze het goed doen, is niet iets slechts. Zelfs roemen in God, zegt de Bijbel, is niet verkeerd: trots zijn op God. Maar er bestaat een hoogmoed over jezelf die beslist een vijand van de ziel is.

2

Nederigheid en menselijke waardigheid

Een van de dingen die de Bijbel op veel plaatsen duidelijk maakt, is dat God nederigheid in ons verlangt, want nederigheid betekent eenvoudigweg dat je in contact staat met de werkelijkheid. Sommige mensen denken dat God alleen maar wil dat we onszelf kleineren en Hem als groot beschouwen, omdat Hij een of andere egoïst zou zijn. Maar in werkelijkheid staat hier niet Gods ego op het spel. Het gaat om de orde der dingen, de orde van de werkelijkheid. Het is de waarheid die je vrij zal maken. Voor zover je misleid bent over de werkelijkheid, zul je niet kunnen functioneren zoals je geschapen bent om binnen die werkelijkheid te functioneren.

God is God, en wij zijn God niet. Daarom betekent nederig zijn voor God, onderdanig zijn aan God en Hem de eerbied geven die Hem toekomt, eenvoudigweg dat je in contact staat met de werkelijkheid en overeenkomstig de waarheid leeft. Anders handelen betekent eenvoudigweg dat je in een waan verkeert, en dat is niet goed.

Wanneer God verlangt dat we Hem aanbidden, Hem eren, Hem verheffen en niet onszelf, verwacht Hij gewoon dat we in overeenstemming met de werkelijkheid leven en niet in een waan verkeren. Het is niet zozeer dat Zijn ego daarbij een rol speelt. Hij heeft ons zo gemaakt dat wij en de hele schepping het beste functioneren en het meest bijdragen aan Zijn doeleinden en ook aan het welzijn van de geschapen dingen, wanneer we in de juiste verhouding tot elkaar en tot Hem functioneren.

Wij zijn het hoogtepunt van Gods schepping. De mens is dat. Wij zijn naar Zijn beeld gemaakt, en dat is iets wat geëerd moet worden. Dat moeten we in elkaar eren. Jakobus zei dat het inconsequent is wanneer wij met onze mond God zegenen en met diezelfde mond mensen vervloeken die naar de gelijkenis van God gemaakt zijn. God wordt niet geëerd wanneer Zijn beeld, dat in andere mensen aanwezig is, onteerd wordt.

Als ik de kamer van mijn kinderen binnenkwam en ontdekte dat ze met pijltjes naar een doel gooiden, en dat doel was een foto van mij, zou ik dat respectloos tegenover mij vinden. Als ze zeiden: “Nee, jij bent het niet. Het is alleen maar een foto van jou. Het is alleen jouw afbeelding, niet jijzelf. We gooien helemaal geen pijltjes naar jou, alleen naar jouw afbeelding,” dan zou dat me niet erg geruststellen. Voor mij vertegenwoordigt mijn afbeelding mij. Waarom zouden ze mij, mijn afbeelding, als doelwit kiezen? Wat met mijn afbeelding wordt gedaan, laat in wezen natuurlijk zien wat ze van mij vinden.

Jezus zei:

En de Koning zal hun antwoorden: Voorwaar, Ik zeg u: voor zover u dit voor een van deze geringste broeders van Mij gedaan hebt, hebt u dat voor Mij gedaan.

MATTHEÛS 25:40

omdat wij Zijn beeld dragen. Onze naasten dragen het beeld van God. Daarom is er een waardigheid verbonden aan het mens-zijn die we niet mogen vergeten.

Onze cultuur vergeet dat soms misschien en denkt dat wij gewoon een andere diersoort zijn, misschien zelfs minder dan andere dieren. Van elke andere diersoort moeten de rechten beschermd worden, maar de rechten van de mens kunnen worden uitgehold. Om de een of andere reden wordt de mens in sommige kringen namelijk beschouwd als iemand die minder rechten heeft dan dieren. Dieren hebben hun plaats in de voedselketen, en men neemt het hun niet kwalijk wanneer ze doen wat van nature in hen opkomt, zelfs wanneer dat ten koste gaat van dieren die lager in de voedselketen staan.

3

Gods beeld in de gevallen mens

En toch hebben wij in de ogen van sommige mensen niet datzelfde recht. Daardoor is menselijke waardigheid in onze samenleving een begrip dat verloren gaat. Het is niet verkeerd om besef te hebben van de waardigheid die het mens-zijn met zich meebrengt. Dat is niet hetzelfde als trots. Het is geen zondige trots. Het getuigt van een gepast gevoel van eigenwaarde als je erkent dat je naar het beeld van God bent gemaakt en daarom een waardigheid bezit die bij het kindschap van God hoort.

Zelfs de niet-christen draagt die waardigheid in zekere mate. De niet-christen is niet in dezelfde zin een kind van God als wij, omdat hij niet wedergeboren is. Maar hij is een schepping van God en hij is gemaakt om Hem te weerspiegelen. Niet-christenen zijn Zijn gevallen kinderen. De apostel Paulus maakte in Athene duidelijk, toen hij tot de Atheense filosofen sprak, dat wij allemaal Gods nageslacht zijn. En als Gods nageslacht dragen wij dus een bestemming, op zijn minst een mogelijke bestemming, om voor eeuwig met Hem te regeren. Daartoe heeft Hij ons geroepen. Dat is de heerlijkheid van onze roeping. Dat is de heerlijkheid van ons mens-zijn, en dat is iets goeds.

We moeten niet zo gering over onszelf denken dat we dit verwaarlozen en niet beseffen dat we werkelijk van belang zijn. We hebben waarde, en zelfs de gevallen mens heeft die waarde. Hij is geschonden, maar het beeld van God is niet uitgewist. Sommige vormen van theologie laten het met hun leer van de algehele verdorvenheid bijna klinken alsof de duivel meer macht had om het beeld van God uit te wissen dan God had om het erin te leggen, alsof er niets van het beeld van God is overgebleven. Hun

leer van de erfzonde vergeet dat er ook zoiets bestaat als oorspronkelijke gerechtigheid. Er is erfzonde. Er is vanaf onze geboorte zonde in ons. Maar er is ook het mens-zijn, dat naar het beeld van God is gemaakt. De meeste mensen hebben een besef van goed en kwaad. Er is ook een verlangen om met de Schepper verbonden te zijn. Dat is een waardigheid en een heerlijkheid van het mens-zijn.

4

Zondige trots maakt jezelf het middelpunt

Je daarvan bewust zijn en leven met dat besef van belangrijkheid is geen trots. De trots die zondig is, is het gevoel zelf belangrijk te zijn tegenover God of tegenover andere mensen. Dan zie ik mezelf als niet zo heel veel lager dan God, en zie ik mezelf zelfs als hoger dan andere mensen. Met andere woorden, dan zie ik mezelf onscherp. Ik zie mezelf als het middelpunt. Ik ben scherp in beeld; al het andere is onscherp. De cameralens is op één object scherpgesteld. Al het andere is minder belangrijk en daarom minder scherp in beeld. De zondige vorm van trots is de trots waarbij iemand zichzelf als het middelpunt en als het belangrijkste ziet.

De werkelijkheid ziet er natuurlijk anders uit: God is het belangrijkste. God is het middelpunt van het zonnestelsel. Al het andere gedijt wanneer het in een baan om Hem heen draait. En alles wat om Hem heen draait, heeft gelijke waarde. Dat wil zeggen dat ieder mens in zekere zin dezelfde aangeboren waarde heeft. Ik zeg aangeboren waarde, omdat sommige mensen werkelijk betere dingen met hun leven doen. Hun leven heeft inderdaad meer waarde dan het leven van andere mensen, omdat sommige mensen hun leven verspillen en niets met hun leven voortbrengen. Maar in aanleg, van nature, hebben alle mensen gelijke waarde.

Niet iedereen heeft dezelfde gaven. Niet iedereen heeft dezelfde intelligentie, hetzelfde talent, hetzelfde knappe uiterlijk of dezelfde kansen. Maar iedereen die naar het beeld van God is gemaakt, heeft dezelfde aangeboren waarde. Hoewel niet iedereen dus evenveel invloed op de samenleving kan uitoefenen, ten goede of ten kwade, hebben alle mensen de mogelijkheid om het doel te vervullen waarvoor God hen heeft gemaakt. Gods doel met jouw leven vervullen is het beste doen wat iemand maar kan doen.

Als Gods doel met jouw leven niet zo indrukwekkend, sensationeel of prestigieus is als het doel dat Hij voor iemand anders heeft, maakt dat in Zijn ogen niet uit. Als gehoorzaamheid aan Hem is wat telt, als het erom gaat nederig voor Hem te zijn, en als dit is wat God van alle mensen verlangt:

Hij heeft u, mens, bekendgemaakt wat goed is. En wat vraagt de HEERE van u anders dan recht te doen, goedertierenheid lief te hebben en ootmoedig te wandelen met uw God.

MICHA 6:8

dan hebben alle mensen diezelfde aangeboren waarde, omdat zij allemaal Gods doel met hun leven kunnen vervullen.

5

Menselijke waarde meten aan prestaties

Het probleem is dat we mensen, of zelfs onszelf, vaak beoordelen op grond van de bijdragen die worden geleverd, in plaats van op grond van hoe goed we werkelijk alles beheren wat God ons heeft gegeven. Sommige mensen hebben meer talent, meer bekwaamheid en meer kansen dan andere mensen. Daarom bereiken zij vrij moeiteloos meer. Zelfs als ze maar heel weinig opofferen en op het gebied van gehoorzaamheid heel veel compromissen sluiten, bereiken ze met het weinige dat ze goed doen nog altijd meer dan sommige mensen bereiken wanneer die zich met al hun krachten voor God inzetten.

Daarom zien we sommige mensen die werkelijk veel hebben bereikt, maar die voor God niet zoveel erkenning verdienen omdat ze God minder gehoorzaam zijn. Toch krijgen zij in de wereld meer aandacht dan sommige mensen die God gehoorzamer zijn en niet zoveel aandacht krijgen. Maar we vergissen ons als we mensen beginnen te beoordelen op grond van de waardering die de wereld voor hen heeft. Vaak beoordelen we onszelf op die manier.

Er is natuurlijk ook het tegenovergestelde probleem: we onderschatten onszelf vaak omdat we niet zoveel tot stand brengen als iemand anders. Ook dat strookt niet méér met de werkelijkheid. We moeten eenvoudig erkennen dat als we doen wat God wil, we zoveel doen als er van een mens verwacht kan worden. We kunnen dan evenveel beloning ontvangen als iemand die meer tot stand brengt en alles doet wat God wil. Maar we beoordelen onszelf vaak op grond van prestaties, invloed, wat mensen succes noemen of de manier waarop de wereld dingen waardeert. Als we op die gebieden goed scoren, hebben we het gevoel dat we beter zijn dan andere mensen.

6

Zelfgerichtheid zichtbaar in het lijden

Als we nu niet goed scoren, betekent dat niet dat we niet trots zullen zijn. Het is mogelijk dat iemand heel weinig heeft om trots op te zijn en toch heel trots is, omdat hij in zijn eigen beleving een legende is. Of omdat hij eenvoudig zo op zichzelf gericht is dat hij niet hardop zou zeggen dat hij denkt dat hij belangrijker is dan wie dan ook, omdat dat belachelijk zou klinken. Maar hij leeft wel elke dag vanuit de veronderstelling dat hij belangrijker is dan alle anderen.

Ik zie dit heel gemakkelijk in situaties waarin iemand een geliefde verliest. Zijn geliefde sterft—zijn vrouw, zijn kind, haar man, haar moeder—of iemand sterft jonger dan die persoon had gewenst, en plotseling verliest die persoon zijn geloof in God. Dan zegt hij: ‘Hoe kon God dit laten gebeuren?’ En dan denk ik: ‘Wacht eens even. Wist je voordat je geliefde stierf niet dat er voortdurend mensen sterven en dat mensen zoals jij elke dag hun geliefden verliezen? Heeft dat je geloof in God nooit aan het wankelen gebracht? Waarom moet God Zich plotseling verantwoorden wanneer het jou overkomt? Je hebt Hem nooit ter verantwoording geroepen toen andere mensen leden zoals jij nu lijdt.’

Juist die reactie laat zien dat mensen zo op zichzelf gericht zijn dat ze denken dat zij de enigen zijn die belangrijk zijn. Het is niet zozeer dat ze het gemakkelijk vinden wanneer andere mensen lijden. Iedereen heeft er in zekere mate moeite mee om te verklaren waarom God, Die goed is, zoveel lijden in de wereld zou toelaten. Maar we kunnen ermee leven. We kunnen het terzijde schuiven. We kunnen het uit onze

gedachten zetten en zeggen: ‘Nou, God is nog steeds goed. Hij weet wat Hij doet.’ Maar zodra het ons treft en we plotseling denken: ‘Dit is iets wat God echt moet uitleggen. Ik weet niet zeker of God uiteindelijk wel zo goed is,’ dan laat dat zien dat we eigenlijk zeggen: ik ben belangrijker dan alle anderen, of op zijn minst ben ik dat voor mezelf.

7

Wanneer zelfzorg zelfgerichtheid wordt

Je denkt misschien: ‘Natuurlijk zou jij voor jezelf belangrijker zijn dan alle anderen. Je bent er zelf verantwoordelijk voor om in je eigen behoeften te voorzien. Jij bent degene die voor zichzelf moet zorgen, zichzelf te eten moet geven en op zichzelf moet letten. Hoe zou jij niet de belangrijkste persoon in je leven kunnen zijn?’ Dat is van nature natuurlijk het geval. Zelfbehoud is van nature ons sterkste instinct. Maar daarmee is het net als met die andere kwesties—de begeerte van het vlees en de begeerte van de ogen. Dat zijn dingen die op zichzelf niet altijd verkeerd zijn, maar die gemakkelijk verkeerd worden.

Er is niets mis mee dat je jezelf te eten wilt geven wanneer je honger hebt, dat je wilt slapen wanneer je moe bent, of dat je van mooie dingen houdt, het niet erg vindt die om je heen te hebben en graag wilt dat je omgeving aantrekkelijk is in plaats van onaantrekkelijk. Dat zijn door God gegeven menselijke eigenschappen die waarde hebben. Een zekere hoogmoed van het leven heeft ongetwijfeld een rechtmatige plaats: het feit dat je het tot jouw verantwoordelijkheid maakt om voor jezelf te zorgen op een manier waarop je het niet tot jouw verantwoordelijkheid maakt om voor alle andere mensen op de wereld te zorgen.

Het is niet verkeerd om jezelf te beschermen wanneer je niet iedereen op aarde kunt beschermen, want in zekere zin val jij onder je eigen verantwoordelijkheid. Je hebt inderdaad enige verantwoordelijkheid voor jezelf. Maar dat besef van verantwoordelijkheid voor jezelf kan uitgroeien tot zo’n gerichtheid op jezelf dat mijn behoeften, mijn geluk, mijn verlangens en mijn genoegens plotseling belangrijker worden dan die van alle anderen. Die raken dan in mijn denken in de vergetelheid, omdat ik zo gericht ben op wat ik zelf nodig heb. Vervolgens voel ik me gekrenkt wanneer ik niet krijg wat ik verdien, wanneer iemand mij geringschat, wanneer

iemand mijn prestaties niet erkent of wanneer iemand boven mij wordt verheven. Zo kunnen allerlei dingen mij verbitteren en laten zien dat ik op een zondige manier trots ben.

8

Eigenbelang onder Gods gezag

Iemand moet zijn vleselijke verlangens en de begeerte van de ogen onder het gezag van Gods Geest, Gods wet en Gods Woord brengen. Vanuit onze geestelijke overtuigingen moeten we deze drijfveren beheersen. Zo moeten we ook onze neiging beheersen om ons vooral om onszelf te bekommeren en onszelf als de belangrijkste persoon te zien. We moeten dat meer in het juiste perspectief plaatsen en zeggen: ‘In sommige opzichten moet ik verantwoordelijkheid voor mezelf nemen op een manier waarop ik niet dezelfde mate van verantwoordelijkheid voor iemand anders kan en hoeft te nemen.’

In zekere zin is dat waar. Iedereen is een persoon en van iedereen wordt verwacht dat hij zijn eigen persoon-zijn in goede banen leidt. In zekere zin ben ik ervoor verantwoordelijk om te zorgen dat mijn relatie met God in orde is, voordat ik rondga en splinters uit de ogen van alle anderen trek. Ik ben belangrijk voor mezelf. Mijn geestelijk welzijn is mijn verantwoordelijkheid, evenals, tot op zekere hoogte, mijn lichamelijk welzijn. Dat is allemaal waar.

Maar het bereikt zo gemakkelijk het punt waarop dit de hoofdzaak en het allerbelangrijkste wordt. Ik kan bijna nergens anders aan denken dan aan de manier waarop de wereld, de activiteiten van mensen en de omstandigheden invloed hebben op mij, mijn geluk en mijn ego. En juist daar roept het christelijk geloof ons opnieuw op om radicaal in te gaan tegen onze natuurlijke driften: onze drang om verheven te worden, onze drang om gewaardeerd te worden, onze drang om bedankt en erkend te worden wanneer we het juiste hebben gedaan, en onze drang om bewonderd te worden. Als we die drang hebben, moeten we daar iets aan doen. Net zoals je de drang om seks te hebben met de vrouw van iemand anders de kop moet indrukken. Je moet die bedwingen. Je moet ertegen vechten.

9

Jezelf vernederen voor God

Zo is het ook wanneer je de drang hebt om jezelf boven andere mensen te plaatsen, of er zelfs op staat dat andere mensen je op hetzelfde niveau plaatsen als zichzelf. Want soms plaatsen mensen zich in hun trots ten onrechte boven jou, en je weet dat ze het niet verdienen om daar te staan. Wat doe je dan? Hoe reageer je, in plaats van je daardoor gekrenkt te voelen? Het antwoord in de Schrift is dat je jezelf vernedert.

Het is interessant, want mensen bidden vaak dat God hun nederigheid zal geven. En ik neem aan dat er niets mis mee is om daarvoor te bidden. Nederigheid is beslist iets goeds om te hebben en te verlangen. Maar nederigheid is eenvoudigweg de daad van nederig zijn, en dat is onze verantwoordelijkheid. God kan je vernederen, maar ik weet niet of dat wenselijk is. Als God je in de Bijbel vernedert, is dat een laatste redmiddel. Het is de bedoeling dat je jezelf vernedert. Door de hele Schrift heen is het jouw verantwoordelijkheid om jezelf te vernederen.

Verneder jezelf. Dat betekent dat je jezelf omlaag brengt. Nederig betekent laag. Maak jezelf laag. Houd op met jezelf in je eigen ogen steeds hoger te plaatsen en breng jezelf terug naar beneden, naar waar je thuishoort. Als je jezelf vernedert en nederig voor je God wandelt, zal God je nooit hoeven te vernederen. Wanneer je jezelf niet vernedert, nodig je God uit om je te vernederen. Wanneer God je vernedert, lijkt dat meestal meer op een vernedering dan op nederigheid. Het lijkt meer op kastijding. Het is iets waardoor je gedwongen wordt te beseffen wat je al had moeten beseffen over je eigen sterfelijkheid, domheid of slechtheid. Wanneer God je dat laat zien, word je volledig verbrijzeld en gebroken. Dat is gezond als je te trots was. Het is gezonder om in de eerste plaats niet zo trots te worden en God je niet met geweld te laten vernederen, want Hij gebiedt je om jezelf te vernederen.

10

Goede gaven erkennen zonder trots

Wat betekent het om jezelf te vernederen? Het betekent dat je jezelf niet verheft in je eigen gedachten, in wat je zegt of in wat je doet. Je probeert geen aandacht te krijgen die jou niet toekomt. Nederig zijn betekent niet dat je ten onrechte denkt dat je onbelangrijk bent. Zoals ik al zei, je hebt wel degelijk waardigheid als kind van God, als iemand die naar Gods beeld is gemaakt. Naast de fundamentele waardigheid die het mens-zijn met zich meebrengt, zijn er andere eigenschappen die God jou heeft gegeven. Die zijn specifiek voor jou en zijn goede dingen die sommige mensen niet hebben.

Misschien ben je lichamelijk sterk, vaardig en atletisch. Misschien ben je lichamelijk aantrekkelijk. Misschien kun je goed zingen. Misschien kun je veel dingen goed. Misschien kun je goed dingen bouwen of repareren. Misschien ben je intelligenter. Misschien ben je in een beter gezin geboren en heb je betere connecties dan iemand anders. Dit zijn allemaal bijzondere gaven die God jou heeft gegeven, en je moet ze niet als niets beschouwen. Je moet niet denken dat ze je geen waardevolle bekwaamheden geven. Je moet erkennen dat alles wat je hebt en wat goed is, iets is wat je als zodanig kunt erkennen en kunt gebruiken zonder trots te zijn in de negatieve betekenis van het woord.

Paulus zei tegen Filemon, in Filemon vers 6:

Moge uw gemeenschap in het geloof zich krachtig openbaren in de kennis van al het goede dat in u is met betrekking tot Christus Jezus,

FILEMON 6

Je invloed voor God zal doeltreffender worden, zegt hij, naarmate je ieder goed ding dat in jou is in Christus Jezus erkent. Je ontkent het dus niet, negeert het niet en doet niet alsof het er niet is, maar je erkent het.

In sommige handschriften staat:

Ieder goed ding dat in ons is in Christus Jezus.

FILEMON 6, HANDSCHRIFTVARIANT

waardoor het algemener en universeler wordt gemaakt, alsof wij allemaal dezelfde goede dingen hebben. Maar in sommige handschriften staat:

Ieder goed ding dat in jou is.

FILEMON 6, HANDSCHRIFTVARIANT

Het punt is dat er goede dingen in jou zijn, en het is niet trots om te erkennen dat ze er zijn en dat ze goed zijn. Het is niet verkeerd. Als je ontkent dat ze er zijn, zul je nooit vertrouwen hebben in de gave die God jou heeft gegeven.

11

Alles wat je hebt, heb je van God gekregen

Als God je een taak geeft om uit te voeren, heeft Hij je bepaalde gaven gegeven waardoor je daar goed in zult zijn. Je moet erop vertrouwen dat de gaven die God je heeft gegeven toereikend, waardevol en nuttig zijn, en voor een goed doel gebruikt kunnen worden. Aan de andere kant, als je inderdaad gaven hebt die andere mensen niet hebben — en die heb je natuurlijk; iedereen heeft die — dan zegt Paulus in 1 Korinthe 4:7, als waarschuwing tegen de verkeerde soort trots:

Want wie maakt onderscheid tussen u? En wat hebt u dat u niet hebt ontvangen? En als u het ook ontvangen hebt, waarom roemt u alsof u het niet ontvangen had?

1 KORINTHE 4:7

Dat wil zeggen: jij hebt dingen die andere mensen niet hebben. In bepaalde opzichten steek je boven anderen uit, want iedereen is op sommige gebieden de mindere van anderen en op andere gebieden hun meerdere. Als je anderen overtreft door bijzondere

gaven of grotere voordelen die God je heeft gegeven en die niet iedereen heeft, dan zegt Paulus:

Wie maakt jou anders dan een ander? Wat heb je dat je niet hebt gekregen?

Met andere woorden, alles wat je hebt, heb je als gave van God ontvangen. Je hebt het niet verdiend.

Nu zou je kunnen zeggen: ‘Maar dat heb ik wel. Ik heb heel hard gewerkt. Ik heb een opleiding gevolgd. Ik heb mezelf discipline bijgebracht,’ enzovoort. Ook je vermogen en je gelegenheid om dat te doen waren een gave van God. Misschien heb je daar goed gebruik van gemaakt. Als je hard hebt gewerkt, de kansen die God je gaf ten volle hebt benut en daarmee iets hebt bereikt, dan strekt dat je zonder twijfel tot eer. Maar zelfs je vermogen om dat te doen, de gelegenheid die je had, de gezondheid en intelligentie waardoor je dat kon doen, en zelfs het karakter waardoor je jezelf de discipline kon opleggen om dat hele programma te doorlopen — dat alles heeft God je gegeven, want niet iedereen heeft dat. Niet iedereen zou dat kunnen.

En dus:

Wat heb je dat je niet hebt gekregen?

En:

Als je het inderdaad gekregen hebt, waarom schep je er dan over op?

Dat betekent: waarom beroem je je erop alsof je het niet ontvangen had? Dat wil zeggen: waarom doe je alsof het jouw prestatie is, terwijl het in werkelijkheid een gave was die God jou gegeven heeft?

12

Valse nederigheid bij complimenten

Dit is wat de Bijbel leert: we moeten het niet ontkennen wanneer God ons iets goeds gegeven heeft. Toen ik jonger was en nog maar kort in de bediening stond, wist ik door mijn studie van de Bijbel al vroeg dat nederigheid belangrijk was. Ik wist ook dat ik

een paar gaven had die in de bediening de aandacht van mensen trokken. Ik miste veel gaven waarvan ik wenste dat ik ze had. Er waren veel gaven waarvan ik wenste dat ik ze had, zowel natuurlijke als geestelijke, en vaak was ik me sterk bewust van dat tekort. Maar ik had ook enkele gaven die er soms toe leidden dat mensen me complimenten gaven.

Toen ik jonger was en nog niet helemaal begreep hoe nederigheid eruit hoorde te zien, dacht ik altijd dat ik die dingen behoorde te ontkennen. Alsof het hoogmoedig was om mensen je een compliment te laten geven en het daarbij te laten. Je moest zeggen: ‘Nee, nee, nee, dat stelt werkelijk niets voor. Ik stel werkelijk helemaal niets voor. Daar ben ik helemaal niet goed in.’ Iemand zegt: ‘Dat doe je goed.’ Dan zeg je: ‘Dat doe ik eigenlijk helemaal niet zo goed. Er zijn zo veel mensen die dat veel beter doen. Ik ben daar eigenlijk behoorlijk slecht in.’ Ik dacht dat dit de manier was om nederig te zijn. Het was alsof je ontkende dat dingen die in werkelijkheid waar zijn, en die God je gegeven heeft, inderdaad waar zijn.

Nederigheid vereist niet dat je voorbijgaat aan gebieden waarop God je een gave heeft gegeven waarmee je anderen enigszins overtreft. Dat zijn juist de dingen die je echt als gaven op waarde moet schatten, maar daar gaat het om: je moet erkennen dat het gaven zijn. Je kunt niet de eer opeisen voor de kleur van je ogen. Daarover heb je geen enkele keuze gemaakt. Zelfs je ouders hebben niet bewust gekozen welke kleur je ogen zouden hebben. Misschien kan de kleur van je ogen je niet eens iets schelen, en ik weet niet precies waarom iemand dat iets zou kunnen schelen. Maar wat ik bedoel, is dat er dingen aan jou zijn die deel uitmaken van het geheel dat God maakte toen Hij jou maakte. Daaronder vallen lichamelijke, geestelijke en verstandelijke eigenschappen. Ze zijn je allemaal als gaven geschonken, net zoals de kleur van je ogen je geschonken is. Je zou je toch ook niet beroemen op de kleur van je ogen, neem ik aan.

13

Verslaafd raken aan lof en aandacht

Vaak krijgen mensen vanwege bijvoorbeeld hun knappe uiterlijk, intelligentie, sportieve aanleg, muzikale aanleg of iets anders wat de wereld hoogacht, in de loop van hun leven zo veel complimenten op dat gebied dat ze beginnen te denken dat ze

daar werkelijk gebruik van kunnen maken. Ze kunnen het echt uitbuiten, niet in het bijzonder tot eer van God, maar eenvoudigweg om nog meer van dat soort aandacht te krijgen. Mensen raken enigszins verslaafd aan lof, verslaafd aan aandacht.

Waarschijnlijk wil iedereen de juiste soort aandacht. Er zijn mensen die muurbloempjes lijken te zijn en terughoudend zijn. Ze lijken helemaal geen aandacht te willen. Ik weet niet wat er in hun hoofd omgaat, maar het is heel goed mogelijk dat ze diep in hun hart dolgraag de juiste soort aandacht van de juiste soort mensen zouden krijgen. Ik weet het niet. Het enige wat ik weet, is dat ik volgens mij net als de meeste mensen ben, in die zin dat er een natuurlijk verlangen is dat mensen je prestaties erkennen, een hoge dunk van je hebben en je respecteren. Als er in je leven gebieden zijn waarop je gefaald hebt en waarvoor je je schaamt, dan heb je liever niet dat zij daarachter komen, omdat dat afbreuk zou doen aan hun over het algemeen hoge dunk van jou. Ik weet dat dit in mij zit. Ik ben er vrij zeker van dat het in de meeste mensen zit. Dat is iets menselijks en heel begrijpelijk.

Maar jezelf vernederen zou betekenen dat je niet toestaat dat mensen je op een soort voetstuk plaatsen waarvan je weet dat je het niet verdient. Ook al heb je bepaalde eigenschappen of talenten die kunnen worden benut om je in die positie te plaatsen en je dat gevoel te geven: 'Mensen kijken tegen mij op. Mensen spreken goed over mij. Mensen houden van mij.' Je moet tegen jezelf, tegen je eigen hart, zeggen: 'Dit is helemaal niet iets waarvoor ik zelf de eer kan opeisen. Wat het ook is, het is wat God mij heeft gegeven.' En toch is het zo verleidelijk. Ik kan me voorstellen dat het voor iemand die bijzonder knap is, en die opgroeit terwijl iedereen complimenten geeft over zijn uiterlijk, in een wereld waarin een knap uiterlijk buitengewoon hoog wordt gewaardeerd, heel gemakkelijk zou zijn om te gaan denken dat hij beter is dan iemand die dat knappe uiterlijk niet heeft. Het is heel gemakkelijk om je zo te voelen. Want de wereld bevestigt knappe mensen zo sterk, en negeert mensen die niet knap zijn zo ongeveer, of drijft zelfs de spot met hen, dat iemand met zo'n gave zich gemakkelijk belangrijk zou kunnen voelen.

14

Nuchter over jezelf denken

Het gevaar is natuurlijk dat we gaan geloven wat de wereld over ons zegt. We weten dat de wereld waarden heeft die God niet deelt en die christenen niet zouden moeten delen. Toch kunnen we onszelf gaan beoordelen op grond van wat de wereld zegt. Dat is zelfs een gevaar als de wereld negatief over ons denkt. We zijn niet knap. We zijn niet slim. We kunnen ons niet goed uitdrukken. We zijn niet in staat indruk op mensen te maken. De wereld zou negatief over ons kunnen denken. De fout is dat we aanvaarden wat de wereld denkt.

Paulus zei in Romeinen 12, vers 3:

Want door de genade die mij gegeven is, zeg ik ieder onder u niet hoger te denken dan hij moet denken, maar laat hij denken in bescheidenheid, naar de mate van geloof zoals God die aan ieder heeft toebedeeld.

ROMEINEN 12:3

Denk niet hoger over jezelf dan je zou moeten, en ook niet lager dan je zou moeten. Er staat niet dat je onredelijk negatief over jezelf moet denken. Maar je moet niet hoger over jezelf denken dan passend is. Waarom niet? Omdat je dan het contact met de werkelijkheid kwijt bent. In plaats daarvan moet je nuchter denken. Een nuchter mens is niet dronken, en een dronken mens heeft geen contact met de werkelijkheid.

[Vertalersnoot: De vergelijking met dronkenschap berust op de Engelse formulering „think soberly”. De HSV geeft dit weer als „denken in bescheidenheid”.] Hoe dronkener iemand wordt, hoe slechter hij functioneert. Zijn waarneming van de werkelijkheid functioneert slechter. Hij denkt dat hij nuchter is, maar hij is niet nuchter. Hij denkt dat hij kan autorijden en in een rechte lijn kan lopen. Dat kan hij niet. Hij denkt dat hij grappig is, maar dat is hij niet. Hij denkt dat hij sexy is, maar dat is hij niet. Als je dronken genoeg wordt, raak je het contact met de werkelijkheid kwijt.

In plaats daarvan moet je contact houden met de werkelijkheid. Je moet nuchter zijn. Je moet nuchter over jezelf denken. Dat is wat nederigheid is. Het is geen onnatuurlijk of onrealistisch laag zelfbeeld. Nederigheid is gewoon contact hebben met de werkelijkheid. De werkelijkheid is dat je in bepaalde opzichten beter bent dan sommige mensen. Dat wil zeggen dat je bepaalde voordelen en gaven hebt die beter zijn dan die van sommige andere mensen. Maar er zijn mensen die dezelfde gaven hebben, en nog andere, en die daarin beter zijn dan jij. Dus wat heeft het voor zin? Wat heeft het voor zin om vergelijkingen te maken? Je kunt altijd iemand vinden die beter is, en je kunt altijd iemand vinden die slechter is.

15

Jezelf vergelijken met Christus

Als je geneigd bent een hoger zelfbeeld te willen hebben dan je zou moeten, zul je je altijd richten op de mensen die slechter zijn dan jij en zeggen: 'Ik ben beter dan zij.' Als je geneigd bent jezelf in onrealistische mate naar beneden te halen, zeg je misschien: 'Iedereen is beter dan ik. Ik kan deze dingen goed, maar er zijn zoveel mensen die ze beter doen.' Je vergelijkt andere mensen met jezelf. Paulus zei:

Want wij durven ons niet te rekenen onder, of te vergelijken met sommigen die zichzelf aanbevelen; maar door zichzelf af te meten aan zichzelf, en zichzelf te vergelijken met zichzelf, zijn zij bepaald niet verstandig.

2 KORINTHE 10:12

Uiteindelijk zul je niet met andere mensen worden vergeleken. Je zult met Christus worden vergeleken. Ware nederigheid ontstaat wanneer je Christus gebruikt als de maatstaf waarmee je jezelf vergelijkt. Het spreekt vanzelf dat je het leven niet kunt leiden zonder dingen met elkaar te vergelijken. Daarom kun je het ook niet vermijden jezelf met andere mensen te vergelijken. Je zou kunnen zeggen: 'Ik wou dat ik net zo dienstbaar was als die persoon. Ik wou dat ik net zo kon voetballen als die persoon. Ik

wou dat ik kon zingen zoals die persoon kan zingen. Ik wou dat ik dit of dat kon. Ik wou dat ik er net zo goed uitzag als die persoon. Ik wou dat ik de kansen had die deze persoon heeft gehad, zo'n hoeveelheid geld, zulke familiebanden', enzovoort.

Er zijn allerlei dingen waarvan je zou kunnen wensen dat je ze had, omdat je jezelf met andere mensen vergelijkt. Nogmaals, voor zover je jezelf vergelijkt met mensen die het beter hebben dan jij, zul je je slecht over jezelf voelen. Als je jezelf vergelijkt met mensen die het slechter hebben dan jij, voel je je geweldig over jezelf. Maar geen van beide is een nauwkeurige vergelijking. Dat is niet werkelijk de maatstaf waaraan iemand zal worden gemeten. Je zult aan Christus worden gemeten. Wat dat natuurlijk betekent, is dat er altijd aanleiding zal zijn om nederig te zijn.

Als je jezelf voor dat doel met de juiste groep mensen vergelijkt, kun je jezelf voortdurend een geweldig en superieur gevoel geven. Als je jezelf met Christus vergelijkt, zul je voelen dat er nog veel ruimte is om te groeien. Dat betekent niet dat je onder veroordeling zult leven, want als je op Christus gericht bent, zul je je ook bewust zijn van genade en van Zijn liefde en Zijn aanvaarding, enzovoort.

tot lof van de heerlijkheid van Zijn genade, waarmee Hij ons begenadigd heeft in de Geliefde.

EFEZE 1:6

Maar wanneer je jezelf beoordeelt, zul je ook altijd voelen dat er tussen jou en Christus nog zoveel niveaus boven je liggen, dat er zoveel ruimte voor verbetering is, dat het eigenlijk nergens op slaat om jezelf bijzonder belangrijk te vinden ten opzichte van wie dan ook. Dat is geen vergelijking die ergens op slaat.

16

Anderen zijn even belangrijk

Ik moet nuchter over mezelf denken. Ik moet voeling houden met de werkelijkheid. Dat is wat nederigheid werkelijk is. Nederigheid is niets anders dan voeling houden met de werkelijkheid. Jezelf vernederen betekent dat je je gedrag, je gedachten en je woorden in overeenstemming brengt met dat besef. Je spreekt niet hoogmoedig. Je

gedraagt je niet hoogmoedig. Je probeert niet de gangmaker van het gezelschap te zijn en alle aandacht naar jezelf toe te trekken, want je vindt niet dat je die verdient. Waarom zou iedereen zijn aandacht op mij moeten richten? Als ik iets bij te dragen heb, als ik deze mensen op de een of andere manier tot nut kan zijn, laat hen dan aandacht schenken voor zover dat hun tot nut zal zijn. Maar voor zover het mijn ego betreft, zou ik er geen bijzondere behoefte aan moeten hebben om het middelpunt van de aandacht van andere mensen te zijn, zoals ik het middelpunt van mijn eigen aandacht ben.

Ik moet een nederige houding aankweken. Dat betekent dat ik na verloop van tijd ga beseffen dat ik weliswaar niets ontken van de goede dingen die God in mij heeft gelegd, maar dat het eenvoudigweg gaven zijn die God mij heeft gegeven. Als iemand dan minder heeft dan ik, moet ik niet hoogmoedig zijn, maar bewogen zijn omdat diegene minder van deze of gene gave heeft. Ik moet beseffen dat zijn of haar betekenis op andere, minder zichtbare terreinen ligt. Maar diegene is even belangrijk als ik.

Het is veel gemakkelijker om van mensen te houden als je beseft dat ze in de meeste opzichten net als jij zijn. Ze zijn naar het beeld van God gemaakt. Ze zijn gevallen. Ze hebben bepaalde sterke en bepaalde zwakke kanten, en in dat opzicht verschillen ze niet van jou.

Want wie maakt onderscheid tussen u? En wat hebt u dat u niet hebt ontvangen? En als u het ook ontvangen hebt, waarom roemt u alsof u het niet ontvangen had?

1 KORINTHE 4:7

Onze zelfgerichtheid is iets waartegen we ons altijd moeten verzetten. Soms moeten we onszelf er gewoon toe zetten om na te denken over andere mensen en over het feit dat zij even belangrijk zijn als wij. Ik weet zeker dat jullie dit allemaal weleens hebben gedaan. Ik doe het in elk geval van tijd tot tijd. Ik rijd gewoon over de snelweg, zie honderden auto's voorbijrijden en denk: in elk van die auto's zijn al hun zorgen, al hun relaties en al hun beproevingen voor hen even belangrijk als de mijne voor mij zijn. En ik weet niet eens dat ze bestaan. Ik weet alleen dat ze bestaan doordat hun auto bewoog. Ik heb niet eens hun gezicht kunnen zien.

Er zijn miljoenen anderen, miljarden anderen, die ik zelfs nooit op de snelweg zal zien. Maar alleen al degenen die ik wel zie: het zijn er zo veel.

En ook de haren van uw hoofd zijn alle geteld.

MATTHEÛS 10:30

Alles wat er in hun leven gebeurt en alle zorgen die zij hebben, zijn voor God even belangrijk als wat er in mijn leven gebeurt en de zorgen die ik heb. Die mensen verdienen het evenzeer als ik om het middelpunt van de aandacht te zijn. Daarmee wil ik niet zeggen dat iemand van ons dat werkelijk verdient.

Het punt is dat, als ik denk dat ik dat zou moeten zijn, het bijzonder vernederend is om te beseffen dat er zo veel andere mensen zijn die er evenveel aanspraak op kunnen maken het middelpunt van het universum te zijn. Als iemand van ons daar aanspraak op kan maken, dan kan iedereen dat.

17

De ander zien als geliefd door God

Wanneer je andere mensen irritant vindt, of zelfs slecht en verachtelijk, denk dan: dat is de zoon of dochter van iemand anders, net zoals ik zonen en dochters heb. Ook wanneer mijn kinderen dingen doen die verachtelijk of schandelijk zijn, of waarvoor ik me schaam, zijn ze mijn zoon en mijn dochter. Er wordt onvoorwaardelijk van hen gehouden. Die persoon die ik zo irritant vind, irriteert mij waarschijnlijk omdat diegene zich aan de rand van mijn leven bevindt en de zelfgenoegzame rust verstoort die ik in mijn eigen luchtbel probeer te bewaren. Ik probeer hier zelf het middelpunt te blijven. Iedereen die zich op een manier opdringt die mij irriteert, vind ik irritant omdat ik ervan uitga dat diegene niet zo belangrijk is als ik.

En toch, wanneer ik denk: „Dat is iemands zoon of iemands dochter, voor die persoon en voor God even belangrijk als mijn kinderen voor mij en voor God zijn”, krijg ik plotseling weer voeling met de werkelijkheid en zeg ik: „Wie ben ik dat ik zou verwachten dat iemand anders mij ter wille is, mij opmerkt of iets bijzonders van mij

vindt? Of wie ben ik dat ik klaag wanneer ik beproevingen heb, terwijl ik niet klaag dat alle anderen beproevingen hebben? Waarom zijn mijn beproevingen anders dan die van iemand anders? Wie ben ik?”

Dat is de vraag die nederigheid stelt: wie ben ik? Ik ben iemand, maar wanneer ik de waarheid ontdek over wie ik ben in verhouding tot God en tot alle anderen, zet dat mij op de juiste plaats. Ik besef dat ik werkelijk niets anders ben dan iemand die gaven van God en genade van God heeft ontvangen — een andere verzameling dan iemand anders heeft, maar in Gods ogen niet belangrijker of meer geliefd, en ook niet meer lof of aandacht waard dan iemand anders. Ik ben gewoon een van Gods kinderen. Ik hoor bij Zijn gezin. Ik ben een van de kinderen. Ik ben een lid van het lichaam. Wat ieder ander bezighoudt, is even belangrijk als wat mij bezighoudt.

Van nature kennen we onszelf voortdurend het allergrootste belang toe. Jezelf vernederen houdt in dat je daarmee ophoudt en niet langer denkt dat je belangrijker bent dan wie dan ook. Dan ben je nederig.

Nederigheid kan een karaktertrek worden, een vaste manier van denken. Zodra je de openbaring hebt gekregen dat je niet zo belangrijk bent — in elk geval niet belangrijker dan wie dan ook — en die openbaring in je hersenen is gebrand en een vast onderdeel van je bewustzijn is geworden, zul je doorgaans vanzelf nederiger zijn dan voorheen. Maar wanneer je je niet nederig voelt, moet je jezelf nog steeds vernederen. En dat betekent niet dat je onecht moet doen. Het betekent gewoon dat je jezelf niet moet verheffen. Als iemand je ergens om prijst, bedank die persoon dan en zeg: ‘Ik ben werkelijk door God gezegend doordat ik zo’n gave heb ontvangen. Die is niet belangrijker of minder belangrijk dan de gave van iemand anders, maar het is werkelijk iets goeds, en ik ben er dankbaar voor.’ Het is niet onnederig om dat te erkennen wanneer mensen je prijzen en complimenteren.

18

Het bedrog van wijsheid in eigen ogen

Er staan veel dingen in Spreuken die te maken hebben met de algemene gerichtheid op jezelf en het eigenbelang die deel uitmaken van de hoogmoed van het leven. In hoofdstuk 3, vers 7, zegt Salomo:

Wees niet wijs in je eigen ogen: vrees de HEERE en keer je af van het kwade.

SPREUKEN 3:7

In plaats van jezelf als slim en wijs te beschouwen, en als slimmer dan andere mensen, kun je je beter concentreren op iets wat je aandacht meer waard is, zoals God vrezen en uit de problemen blijven. Vrees God, zie jezelf in je juiste verhouding tot God en doe het juiste. Dat is veel beter dan maar wat rondzitten en jezelf wijs, slim, belangrijk en superieur vinden.

In hoofdstuk 12, vers 15, zegt hij:

De weg van de dwaas is juist in zijn eigen ogen, maar wie naar raad luistert, is wijs.

SPREUKEN 12:15

Veel van deze spreuken gebruiken die uitdrukking, ‘in zijn eigen ogen’, waarbij het gaat over iemands zelfbeeld, iemands eigen mening over zichzelf. Een dwaas neemt per definitie dwaze beslissingen en doet verkeerde dingen, omdat dwazen niet wijs zijn. Ze doen geen wijze dingen. We hebben het over iemand die een dwaas is, en de dwaas wordt gekenmerkt door zijn dwaasheid. Daarom gaat de dwaas over het algemeen de verkeerde kant op en maakt hij dwaze keuzes. Maar zelf denkt hij dat niet. In zijn eigen ogen is alles wat hij doet juist. Hij denkt niet dat de mening van iemand anders enige waarde heeft, of in elk geval lang niet zoveel als zijn eigen mening.

Dus zal hij niet naar raad luisteren. De persoon die naar raad luistert, is wijs, omdat die persoon denkt: 'Iemand anders is misschien net zo slim als ik. Iemand anders is misschien zelfs slimmer dan ik. Iemand anders hoort misschien werkelijk iets van God wat ik niet van God heb gehoord.' Naar raad luisteren betekent dat je jezelf op hetzelfde niveau als andere mensen plaatst en zegt: 'Jouw mening kan net zo goed zijn als de mijne, en in sommige gevallen beter.'

Maar de dwaas heeft dat besef nooit. Hij heeft nooit het gevoel dat zijn mening niet superieur is. Alles wat hij doet, is prima. Als hij kritiek krijgt, begrijpen die mensen het gewoon niet. Die mensen zijn niet zo wijs als hij. Iemand die zo denkt, is een dwaas. Het is hoogmoed, een dwaze hoogmoed.

In hoofdstuk 16, vers 2, staat:

Iemands wegen zijn allemaal zuiver in zijn eigen ogen, maar de HEERE toetst de geesten.

SPREUKEN 16:2

Wat dit zegt, is dat je ervoor moet oppassen dat je niet op een oppervlakkige manier denkt dat alles wat je doet rechtvaardig en zuiver is. Het is zo gemakkelijk om dingen die je doet en die eigenlijk niet zo juist zijn te rechtvaardigen en goed te praten, en een manier te vinden om te zeggen: 'Het is zuiver. Ik ben zuiver. Mijn motieven zijn goed', of wat dan ook. Maar hoeveel we onszelf ook voor de gek houden, God let op de werkelijke motieven, op wat er werkelijk in het hart is. Hij weegt de geest. Hij beoordeelt wat er vanbinnen gaande is.

In onze eigen ogen geldt:

Maar de HEERE zei tegen Samuel: Kijk niet naar zijn uiterlijk en ook niet naar de hoogte van zijn gestalte, want Ik heb hem verworpen. Het is namelijk niet wat de mens ziet, want de mens ziet aan wat voor ogen is, maar de HEERE ziet het hart aan.

1 SAMUEL 16:7

en wij zijn mensen. We kunnen ons eigen hart nauwelijks zien.

Gewoonlijk denk je daarbij aan de manier waarop we andere mensen beoordelen. We kunnen alleen oordelen op grond van het uiterlijk. Op een iets dieper niveau kunnen we onszelf beoordelen, omdat we werkelijk weten wat we denken en wat we niet zeggen. Maar er is een dieper deel van onszelf dat we niet gemakkelijk zien en dat God weegt: de diepe motieven.

Ik zeg niet dat we dat niet kunnen zien als we ernaar zoeken, maar vaak ligt het dieper dan waar we zoeken. We stellen ons tevreden met onze eenvoudige, oppervlakkige verklaringen van wie we zijn en waarom we dingen doen. Als we het proberen, kunnen we altijd wel een manier vinden om in onze eigen ogen zuiver te zijn, om onze daden volgens onze eigen beoordeling voor onszelf als juist voor te stellen. Maar het is veel belangrijker om te beseffen dat God ons op een dieper niveau weegt, in de kern waar onze diepste toewijding en drijfveren liggen.

Natuurlijk denk ik dat daaruit volgt dat wij ook op dat diepere niveau naar onszelf moeten kijken. Wanneer we onszelf beoordelen, hebben we de neiging naar de oppervlakte te kijken, of hooguit net onder de oppervlakte. Maar we moeten dieper kijken dan vlak onder de oppervlakte. We moeten kijken naar de diepste kern van wie we zijn, naar de keuzes die we maken, enzovoort.

19

De dwaas wil spreken, niet leren

In hoofdstuk 18, vers 2 staat:

Een dwaas vindt geen vreugde in inzicht, maar alleen in het blootgeven van zijn hart.

SPREUKEN 18:2

De dwaas geeft er gewoon graag zijn eigen mening over. Hij is er niet bijzonder in geïnteresseerd om meer inzicht te krijgen. Hij neemt eenvoudigweg aan dat zijn mening het beste is wat er bestaat. Veel mensen hebben het gevoel dat alles wat ze

denken vanzelf geldig is, eenvoudigweg omdat zij het denken. Het is geldig omdat het is wat zij denken.

Ik weet niet of zulke mensen zich onder volwassen christenen zouden bevinden, want ik denk niet dat zeer volwassen christenen hier in dezelfde mate vatbaar voor zijn. Maar je vindt wel godsdienstige mensen — christelijke mensen, zouden we kunnen zeggen — die hier iets van hebben. Dat geldt vooral wanneer ze bijvoorbeeld over hun theologie debatteren. Vaak hebben mensen een eigen verzameling opvattingen aangenomen. Ze hebben die van anderen overgenomen, van hun kerkgenootschap, uit boeken die ze hebben gelezen of van leraren die ze hebben gehoord. Of ze hebben ze gewoon zelf bedacht. En ze zijn er volkomen zeker van dat ze gelijk hebben. Omdat ze zeker weten dat ze gelijk hebben, kan het hun eigenlijk niets schelen of ze nog meer inzicht krijgen. Ze hebben besloten dat ze het al weten. Het enige waar ze naar zoeken is een podium waarop ze hun meningen kunnen spuien. En ze nemen aan dat iedereen evenveel waardering voor hun meningen hoort te hebben als zijzelf. Dat is een behoorlijk dwaze houding.

Ik weet dat sommige opvattingen die ik onderwijs omstreden zijn, hoewel ik er geen enkel belang bij heb om omstreden te zijn. Ik weet gewoon dat sommige dingen die ik geloof toevallig die status hebben binnen het lichaam van Christus. Ik besef ook dat niemand die mij niet kent noodzakelijkerwijs respect voor mijn mening hoeft te hebben, tenminste niet voordat diegene mij leert kennen en ontdekt of er iets achter zit. Wanneer ik dus in een nieuwe situatie kom waar niemand mij kent, verwacht ik niet dat iedereen één en al oor is en zegt: ‘O, Steve, laat ons jouw wijze woorden over dit onderwerp horen.’ Zij hebben zelf ook bepaalde gedachten in hun hoofd en ze kennen mij niet. Als ik me in hen probeer te verplaatsen en er iemand zoals ik binnenkomt, hoe zou ik dan over hem denken? Ik zou niet zomaar aannemen dat de meningen van die persoon gecanoniseerd zijn. Ik zou aannemen dat deze persoon het recht om gehoord te worden moet verdienen en dat hij ook moet horen wat wij te zeggen hebben.

Toch zijn er mensen die dat beeld van zichzelf niet hebben. Ze vinden gewoon dat iedereen, zodra zij binnenkomen, moet weten dat zij het hoogste gezag zijn over ieder onderwerp waarover ze maar willen spreken. Ze kunnen zich niet voorstellen hoe iemand hen zelfs maar in twijfel zou kunnen trekken. Ze zijn er niet in geïnteresseerd

om inzicht te krijgen. Ze zijn er niet om te leren; ze zijn er om te onderwijzen. Dat is min of meer de houding van de dwaas. Hij heeft er geen enkele belangstelling voor om inzicht te krijgen. Hij wil alleen zijn eigen opvattingen uiten. Hij wil niet dat iemand hem tegensprekt. Hij wil de opvattingen van iemand anders niet horen. Wat heb je aan de opvattingen van iemand anders? Ze zijn niet van mij, en ik ben degene die altijd de belangrijkste persoon is. Mijn mening is de belangrijkste mening. Waarom zou ik de moeite nemen om naar iemand anders te luisteren, als ik diezelfde tijd kan gebruiken om hem te vertellen wat ik denk? Zo is een hoogmoedige dwaas. Dat is hoogmoed.

20

Schijnzekerheid door rijkdom

In hoofdstuk 18, vers 11 staat:

Het bezit van een rijke is zijn sterke stad, als een hoge muur, in zijn verbeelding.

SPREUKEN 18:11

Ook hier hebben we al naar gekeken toen we het hadden over geld en onze houding tegenover geld. Maar iemand die rijk is, denkt dat hij veilig is. Hij denkt dat hij niet afhankelijk of kwetsbaar is. Toch moet iemand altijd beseffen dat God hem ten val kan brengen, welke positie hij ook inneemt. Hij kan niet op eigen kracht bestaan.

Hoe meer beveiligingssystemen we om ons heen hebben opgebouwd — of dat nu rijkdom is, muren, hangsloten op onze deuren of wat ons beveiligingssysteem ook maar is — hoe meer we ons ten onrechte veilig kunnen voelen. We zijn er dan vrij zeker van dat we nu voor onszelf kunnen zorgen. Als we werkelijk zo nederig zijn als we behoren te zijn, beseffen we juist dat God dat allemaal gewoon zou kunnen wegnemen. Hij zou onder dat alles het kleed vandaan kunnen trekken, en dan zouden we ontdekken dat we net zo kwetsbaar zijn als ieder ander. We moeten tegenover God

altijd nederig blijven in het besef dat we van Hem afhankelijk zijn. Dat geldt zelfs wanneer het erop lijkt dat we er voorlopig behoorlijk goed voor staan, misschien zelfs nog heel lang.

Denk aan de man die Jezus beschreef en die veel rijkdom had. Hij zei:

En ik zal tegen mijn ziel zeggen: Ziel, u hebt veel goederen liggen voor veel jaren. Neem rust, eet, drink en wees vrolijk.

LUKAS 12:19

Jezus zei dat God tegen hem zou zeggen:

Maar God zei tegen hem: Dwaas! In deze nacht zal men uw ziel van u opeisen; en wat u gereedgemaakt hebt, voor wie zal het zijn?

LUKAS 12:20

De man had geen enkele zekerheid dat de dood hem bespaard zou blijven, ook al was hij behoorlijk welgesteld.

21

Eigen goedheid en eigen wijsheid roemen

In hoofdstuk 20, vers 6 staat:

Menig mens roept zijn eigen goedertierenheid uit, maar wie zal een betrouwbaar iemand vinden?

SPREUKEN 20:6

Een trouw man is een integer man, een man die de waarheid spreekt. De meeste mensen zullen verkondigen dat ze goed zijn. Misschien gebruiken ze die term niet, omdat het een beetje onbeholpen overkomt om rond te lopen en te zeggen: 'Ik ben goed. Ik ben een goed mens.'

[Vertalersnoot: De spreker baseert deze uitleg op het Engelse „goodness” („goedheid”); de HSV heeft hier „goedertierenheid”.] De meeste mensen zijn sociaal niet zó onbeholpen, maar toch verkondigen ze het graag op andere manieren. Ze wijzen er graag op dat alles wat ze hebben gedaan eigenlijk gerechtvaardigd was, en dat alles wat ze hebben gedaan eigenlijk juist is. Ze hebben gelijk in hun eigen ogen en verkondigen hun eigen goedheid. Dat is hoogmoed.

Maar een trouw mens vinden is moeilijker dan het klinkt. Als je naar alle mensen luistert, zou je denken dat ze allemaal trouwe mensen zijn, allemaal goede mensen, allemaal betrouwbaar, allemaal integer, want dat is wat ze over zichzelf verkondigen. Maar iemand vinden die het werkelijk is, dat is behoorlijk moeilijk. Zoals Salomo zei:

Wie zal een deugdelijke vrouw vinden? Haar waarde gaat die van robijnen ver te boven.

SPREUKEN 31:10

Zo geldt ook:

Wie kan er een betrouwbaar mens vinden?

Mannen en vrouwen zitten vrijwel in hetzelfde schuitje. Niet veel van hen zijn trouw. Niet veel van hen zijn deugdzaam. Ondanks dat tekort zou je, als je mensen over zichzelf hoort praten, niet weten dat er zo’n tekort is. Want de meeste mensen verkondigen dat ze goed zijn, of ze dat nu zijn of niet.

In hoofdstuk 21, vers 2 staat:

Al zijn wegen zijn iemand recht in zijn eigen ogen, maar de HEERE toetst de harten.

SPREUKEN 21:2

Diezelfde gedachte zijn we in een eerdere spreuk tegengekomen. Hoofdstuk 25, vers 27 zegt:

Veel honing eten is niet goed; zo is het zoeken van eigen eer geen eer.

SPREUKEN 25:27

Iemand die zichzelf grootmaakt, wordt daarmee niet werkelijk grootgemaakt. Zo iemand verheerlijkt zichzelf. Dat is geen echte heerlijkheid. Toch verheerlijkt de hoogmoedige zichzelf, maakt hij zichzelf groot en verheft hij zichzelf. Maar dat is niet werkelijk heerlijkheid, eer of respectabiliteit. Respectabel is het wanneer iemand anders reden ziet om jou te eren.

Hoofdstuk 26, vers 12:

Hebt u iemand gezien die wijs is in zijn eigen ogen? Voor een dwaas is er meer hoop dan voor hem.

SPREUKEN 26:12

In hetzelfde hoofdstuk wordt in vers 16 dezelfde uitdrukking gebruikt. Er staat:

Een luiaard is in zijn eigen ogen wijzer dan zeven mensen die een verstandig weerwoord geven.

SPREUKEN 26:16

De man die een luiaard is, is dus wijs in zijn eigen ogen. Als een man wijs is in zijn eigen ogen, is er voor een dwaas meer hoop dan voor hem.

Salomo had vrijwel niets goeds over dwazen te zeggen. Hij had beslist niets goeds over dwazen te zeggen. Maar in vergelijking met een luiaard, of met een man die wijs is in zijn eigen ogen, wat luiaards ook zijn, zei hij dat een dwaas beter af is. De man die een dwaas is, heeft betere vooruitzichten in het leven dan de man die denkt dat hij slimmer is dan hij werkelijk is.

22

Laat een ander je prijzen

In hoofdstuk 27, vers 2 staat:

Laat een vreemde u prijzen en niet uw eigen mond, een onbekende en niet uw eigen lippen.

SPREUKEN 27:2

Prijs jezelf niet aan. Als er iets aan jou prijzenswaardig is, zal iemand het opmerken. Iemand zal je prijzen. Probeer jezelf evenmin een hogere positie te bezorgen. Als je bevorderd hoort te worden, zul je bevorderd worden. God zal je bevorderen. Als iemands deugd werkelijk bestaat, zal die worden opgemerkt. Misschien krijgt iemand niet alle erkenning die hij vanwege zijn deugdzzaamheid verdient, maar het zal niet onopgemerkt blijven. Je zult gerespecteerd worden. In de meeste gevallen zullen mensen over je denken zoals ze over je zouden moeten denken. Maar dat zal minder het geval zijn als je rondloopt en jezelf prijst. Als je rondloopt en op je eigen deugden en prestaties wijst, in de hoop zo indruk op mensen te maken, maakt dat niet werkelijk de indruk die je hoopt te maken. Het maakt de tegenovergestelde indruk.

Hoofdstuk 28, vers 11:

Een rijk man is wijs in zijn eigen ogen, maar een arme die inzicht heeft, doorziet hem.

SPREUKEN 28:11

Ook al denkt een man dat hij wijs is, misschien is hij niet zo wijs als iemand anders. Die ander kan iemand zijn van wie hij nooit zou hebben vermoed dat die ook maar op zijn niveau stond, omdat hij zichzelf naar een verkeerde maatstaf beoordeelt. Hij is rijk en die andere persoon is een armoedzaaier. 'Ik ben duidelijk succesvoller. Ik ben duidelijk beter. Ik ben duidelijk wijzer dan deze persoon.' Maar in werkelijkheid is dat een verkeerde maatstaf voor een oordeel. Het kan zijn dat iemand die niet rijk is, de man doorziet die zichzelf wijs vindt maar dat niet is.

23

Vertrouwen op eigen hart en eigen reinheid

Hoofdstuk 28, vers 26 zegt:

Wie op zijn hart vertrouwt, die is een dwaas, maar wie in wijsheid zijn weg gaat, die zal ontkomen.

SPREUKEN 28:26

Iemand die op zijn eigen hart vertrouwt, is eenvoudigweg iemand die op zichzelf vertrouwt en niet ten volle beseft hoe gevallen hij zelf is, welke beperkingen hij zelf heeft, of hoezeer hij zelf geneigd is om te zondigen, het bij het verkeerde eind te hebben of de verkeerde beslissing te nemen. Iemand die op zijn eigen hart vertrouwt in de zin waarin dit hier wordt bedoeld, is waarschijnlijk iemand die raad versmaadt en vindt dat hij naar niemand anders hoeft te luisteren, omdat hij vertrouwt op het gevoel in zijn eigen hart: 'Volg gewoon je hart.' Soms kan het goed zijn om je hart te volgen. Maar er zijn momenten waarop je zo sterk op je hart vertrouwt dat je raad in de wind slaat, omdat je wijs bent in je eigen ogen. Je denkt niet dat iemand anders de dingen ooit even helder zou kunnen zien als jij.

In hoofdstuk 30, vers 12 zegt hij:

een generatie die rein is in zijn eigen ogen, maar van zijn vuil niet gewassen is,

SPREUKEN 30:12

Er is een bepaald soort mensen, een geslacht, een bepaald familietype, dat rein is in eigen ogen. De Farizeeën lijken hiervan een goed voorbeeld te zijn. Ze zijn niet van hun vuil gewassen. Jezus zei dat ze waren als witgepleisterde graven: heel aantrekkelijk, schoon en rein vanbuiten, maar vanbinnen vol verontreiniging en beenderen van dode mensen. Zo zijn er ook mensen die er heel zeker van zijn dat zij gelijk hebben en dat zij rechtvaardige mensen zijn, maar zij oordelen aan de hand van een verkeerde maatstaf.

Telkens wanneer je op welk gebied dan ook een zeer hoge dunk van jezelf hebt, gebruik je waarschijnlijk geen goede maatstaf. Misschien doe je dat wel, want het kan zijn dat je inderdaad bepaalde deugden bezit die, gemeten naar een juiste maatstaf, goed uitvallen. Maar zelfs dan is er niets om trots op te zijn. Als mensen zichzelf als goed en rein beoordelen, bekijken ze meestal niet al het bewijsmateriaal. In een ander opzicht zijn ze slecht, diep vanbinnen.

Bij iets goeds wat je hebt gedaan of wilde doen, kun je bijna altijd dieper kijken en zeggen: 'Ik kan wel iets heel slinks in mij bedenken dat dit zou kunnen willen. Er kan een reden zijn waarom ik dit goede doe die eigenlijk helemaal niet zo rein is.' Ik zeg niet dat dit altijd zo is, want zuivere motieven bestaan wel degelijk. Een rein hart bestaat wel degelijk.

Wie rein is van handen en zuiver van hart, wie zijn ziel niet opheft tot wat vals is, en niet bedrieglijk zweert. Hij zal zegen ontvangen van de HEERE en gerechtigheid van de God van zijn heil.

PSALMEN 24:4-5

Je kunt een rein hart hebben, maar je moet voorzichtig zijn met de gedachte dat je dat hebt. Het is namelijk gemakkelijk jezelf ervan te overtuigen dat je rein bent, terwijl je daar nog lang niet bij in de buurt bent gekomen.

Paulus zegt dat we van tijd tot tijd onszelf moeten onderzoeken en moeten nagaan of we in het geloof zijn. We willen niet ziekelijk naar binnen gekeerd zijn, voortdurend aan onszelf denken en overdreven kritisch tegenover onszelf zijn. Dat is niet wat hij aanbeveelt. Maar we moeten voorzichtig zijn met de veronderstelling die we vaak maken, namelijk dat we goede mensen zijn. Als we in sommige gevallen iets dieper naar onze werkelijke motieven zouden kijken, zouden we ontdekken dat een andere beoordeling realistischer is.

De meeste spreuken die we zojuist hebben bekeken, gaan over de eigen ogen van een mens, zijn zelfbeeld, enzovoort. Er zijn andere spreuken die raken aan het algemene onderwerp van wat hoogmoed in het leven teweegbrengt, en daar zullen we

uiteindelijk ook aan toekomen.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- 1 Johannes 2:15-17
- Mattheüs 25:40
- Micha 6:8
- Filemon 6
- Filemon 6, handschriftvariant
- 1 Korinthe 4:7
- Romeinen 12:3
- 2 Korinthe 10:12
- Efeze 1:6
- Mattheüs 10:30
- Spreuken 3:7
- Spreuken 12:15
- Spreuken 16:2
- 1 Samuel 16:7
- Spreuken 18:2
- Spreuken 18:11
- Lukas 12:19
- Lukas 12:20
- Spreuken 20:6
- Spreuken 31:10
- Spreuken 21:2
- Spreuken 25:27
- Spreuken 26:12
- Spreuken 26:16
- Spreuken 27:2
- Spreuken 28:11
- Spreuken 28:26
- Spreuken 30:12

- Psalmen 24:4-5

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.